

STOCKHOLMS TINGSRÄTT
Avdelning 3

PROTOKOLL
2023-01-17
muntlig förberedelse och ev.
huvudförhandling i
Stockholm

Aktbilaga 112
Mål nr
FT 4281-22

Sid 1 (11)

Tid: 13.00–14.10

RÄTTEN

Rådmannen Axel Taliercio

PROTOKOLLFÖRARE

Tingsnotarien Simon Wikström

PARTER

Kärande

Daniel Johan Edencrona, [REDACTED]

Adress hos ombud

Närvarande personligen och genom ombud

Ombud: Juristerna Lisa Greene, Paula Röttorp och Erik Scherstén

Centrum för rättvisa

Skeppsbron 20, Box 2215

103 15 Stockholm

Närvarande

Svarande

Staten genom Pensionsmyndigheten

Box 2308

103 17 Stockholm

Närvarande genom ombud

Ombud: Advokaten [REDACTED] samt juristerna [REDACTED] och [REDACTED]

c/o Trägårdh Advokatbyrå AB

Box 345

201 23 Malmö

Närvarande

SAKEN

skadestånd

Sammanträdet ropas på och närvaron kontrolleras enligt ovan.

Dok.Id 2645809

Postadress
Box 8307
104 20 Stockholm

Besöksadress
Scheelegatan 7

Telefon
08-561 652 70

E-post:
stockholms.tingsratt.avdelning3@dom.se
www.stockholmstingsratt.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:00

Ordföranden förklarar syftet med dagens sammanträde och redogör kortfattat för vad som hittills förevarit i målet. Därefter går parternas talan igenom såvitt avser yrkanden, grunder och omständigheter i övrigt. Parterna ges tillfälle att yttra sig.

Följande antecknas.

BAKGRUND

I målet är följande ostridigt mellan parterna.

Den allmänna ålderspensionen består av bl.a. av premiepension. Syftet med systemet med premiepension är att ge pensionssparare möjlighet att ta del av värdeutvecklingen på fondmarknaden. Systemet innebär att en andel av den totala ålderspensionsavgiften avsätts till ett premiereservsystem och registreras på ett individuellt premiepensionskonto för att placeras i fonder.

Genom premiepensionssystemet får pensionsspararen en civilrättslig fordran på staten (premiepensionsrätt), vilken är villkorad på så sätt att den inte kan göras gällande förrän pensionsspararen har uppnått en viss ålder. Denna fordran utgör egendom som omfattas av skyddet för egendom enligt tilläggsprotokoll 1 till Europakonventionen. Storleken på fordran motsvarar tillgodohavandet på pensionsspararens premiepensionskonto (även kallat premiepensionspengar). Fondmedlen utgörs av fondens värdepapper och de likvida medel som finns i fonden. Det är Pensionsmyndigheten, och inte pensionsspararen, som äger andelarna i värdepappersfonden. Vilka fonder som Pensionsmyndigheten ska förvärva andelar i bestäms av pensionsspararen utifrån de som finns tillgängliga på myndighetens fondtorg.

Pensionsspararen kan även till Pensionsmyndigheten begära att göra ett s.k. fondbyte. Ett fondbyte innebär att Pensionsmyndigheten på uppdrag av pensionsspararen säljer andelar i den fond som denne vill byta från till en viss kurs och köper andelar i den nya

fonden till en annan kurs. När Pensionsmyndigheten mottar en sådan begäran skickas en köporder till det fondbolag vars fond pensionsspararen önskar att Pensionsmyndigheten förvärvar andelar i. I samband därmed skickas en säljorder till det fondbolag vars fond pensionsspararen önskar att andelar förvärvas i.

Pensionsmyndigheten använde tidigare ett system där premiepensionspengarna kunde administreras av pensionsspararen genom användandet av en femsiffrig PIN-kod. Med hjälp av koden kunde pensionsspararen logga in på Pensionsmyndighetens webbportal för att genomföra ett fondbyte. Med tiden kom det att bli vanligt förekommande att pensionssparare lämnade ut sin PIN-kod till rådgivningsföretag som därmed kunde logga in på Pensionsmyndighetens webbportal för att på egen hand administrera placeringar och genomföra fondbyten för pensionsspararens räkning. Pensionssparare som inte ville lämna ut sin PIN-kod kunde beställa fysiska fondbytesblanketter i sitt namn som sedan fylldes i av förvaltaren för pensionsspararens räkning. Blanketterna lästes av genom Pensionsmyndighetens maskinella inläsningsprogram. Myndigheten granskade inte enskilda fondbyten och dessa kontrollerades heller inte av revisorer eller förvaltningsinstitutet. Efter att en fondbytesblankett beställts skickades däremot ett kontrollmeddelande hem till pensionsspararen som i efterhand kunde återställa bytet.

Under 2010-talet uppmärksammades oegentligheter inom premiepensionssystemet, bl.a. genom avslöjandet av den s.k. Falcon Funds-härvan. Brottsligheten gick ut på att ett stort antal fondbyten genomfördes till fonder som enbart inrättats för att verka på fondtorget och som genom otillbörlig handel med värdepapper sedan tömdes på tillgångar. Bakgrunden var att huvudmännen inom härvan år 2012 förvärvade ett fondbolag och startade en värdepappersfond som sedermera fick namnet Optimus High Yield. Fonden, som gjordes valbar på Pensionsmyndighetens fondtorg, var inriktad på att handla med värdepapper där de underliggande tillgångarna var amerikanska bolån. Huvudmännen förvärvade därefter rådgivningsföretaget Positiv Pension i Sverige AB, vilket med tiden hade byggt upp ett omfattande kundregister med omkring 20 000 pensionssparares aktiva PIN-koder.

Efter förvärvet användes koderna i kundregistret för att flytta premiepensionspengar från fonden Inside Active Global till Optimus High Yield, vilket i praktiken ledde till att den förra fonden tömdes på tillgångar. Huvudmännen flyttade sedan medlen vidare till fonderna Falcon Aggressive, Falcon Cautious och Falcon Balanced. Genom handel med onoterade tillgångar kom huvudmännen att tillgodogöra sig delar av fondförmögenheten i Falcon-fonderna.

En av Positiv Pension i Sverige AB:s kunder var Daniel Edencrona, vars PIN-kod fanns i bolagets kundregister. Daniel Edencronas kod användes den 3 juli 2013 för att flytta hans premiepensionspengar från Inside Active Global till Optimus High Yield. I samband med fondbytet angav den som genomförde bytet att någon bekräftelse inte skulle skickas till Daniel Edencrona. Den 10 september 2014 flyttades Daniel Edencronas premiepensionspengar från Optimus High Yield till en av Falcon-fonderna, Falcon Aggressive. Pensionsmyndigheten hade sedan den 20 februari 2014 tagit bort möjligheten att byta fond med hjälp av PIN-kod. Ett fondbyte kunde därefter göras antingen med bank-ID eller genom att en fysisk fondbytesblankett skickades in till myndigheten. Fondbytet genomfördes därför med hjälp av en fondbytesblankett på vilken Daniel Edencrona namnteckning hade förfalskats.

Med beaktande av bl.a. icke utbetalda slutlikvider, valutaförluster och fondavgifter bedömde Pensionsmyndigheten att den samlade skadan för pensionsspararna uppgick till 1 137 miljoner kr. Den 22 februari 2016 utfärdade Pensionsmyndigheten ett köpstopp avseende Falcon-fonderna och den 15 juni samma år sades samarbetsavtalet med fonderna upp varefter dessa inte längre var valbara på Pensionsmyndighetens fondtorg. I oktober 2016 påbörjades inlösen av fonderna. De medel som flöt in kom spararna till del genom tre korrigeringar av innehaven på deras premiepensionskonton. Korrigeringarna skedde med 350 500 000 kr i juni 2017, 80 000 000 kr i juni 2018 och 31 500 000 kr i november 2020.

YRKANDEN

Daniel Edencrona yrkar att tingsrätten förpliktar staten att till honom betala 20 000 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för delgivning av stämningsansökan till dess betalning sker.

Staten genom Pensionsmyndigheten ("Pensionsmyndigheten") bestrider käromålet och vitsordar, förutom sättet att beräkna ränta, inget belopp som skäligt i och för sig.

Parterna yrkar ersättning för sina rättegångskostnader.

GRUNDER**Daniel Edencrona**

Pensionsmyndigheten har haft i uppdrag att förvalta Daniel Edencronas premiepensionspengar genom att, i eget namn men för hans räkning och enligt hans instruktioner, förvärva fondandelar i de fonder som har funnits på myndighetens fondtorg.

Daniel Edencronas premiepensionsrätt, som avser hans premiepensionspengar, utgör egendom i den mening som avses i artikel 1 i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen.

Efter att en eller flera okända personer obehörigen gett in en förfalskad fondbytesblankett till Pensionsmyndigheten i Daniel Edencronas namn, men utan hans samtycke, förvärvade myndigheten den 10 september 2014 för hans räkning fondandelar i fonden Falcon Aggressive till ett sammanlagt värde om 139 651,77 kr.

Staten har haft en på Europakonventionens egendomsskydd grundad positiv skyldighet att vidta lämpliga och nödvändiga åtgärder för att förhindra obehöriga fondbyten med

förfalskade fondbytesblanketter (omsorgsplikt). De omständigheter som, var för sig eller tillsammans, innebär att staten har haft en sådan omsorgsplikt är

- a) att premiepensionssystemet är ett av staten utformat obligatoriskt fondsparande för enskilda som har stor betydelse för den enskildes trygghet,
- b) att det är staten som har rådighet över premiepensionspengarna och utför alla fondbyten och att det således endast är staten som har möjlighet att förhindra obehöriga sådana,
- c) att det är stora finansiella värden som hanteras i premiepensionssystemet vilket innebär risk för oegentligheter,
- d) att värdepappersfonder tilläts inom premiepensionssystemet utan någon föregående granskning av fondens kvalitet eller lämplighet,
- e) att förfarandet för fondbyten var utformat på ett sådant sätt att det inneburit en betydande risk för obehöriga transaktioner, samt
- f) att staten hade eller borde ha haft kännedom om att oegentligheter av liknande slag tidigare hade förekommit på fondtorget.

Följande exempel på åtgärder hade utgjort lämpliga och möjliga farereducerande handlanden för att förhindra det obehöriga fondbytet för Daniel Edencrona:

- a) staten hade kunnat förse fondbytesblanketterna med någon form av kopieringsskydd,
- b) staten hade vid inläsningen av fondbytesblanketten kunnat kontrollera om pensionsspararen i fråga hade beställt den aktuella blanketten,
- c) staten hade kunnat ha ett system för att upptäcka frekvent förekommande underskrifter eller på annat sätt kontrollera underskrifterna, samt
- d) staten hade kunnat ha ett system för övervakning av fondtorget för att upptäcka osedvanliga rörelser samt en adekvat åtgärdsplan för sådana rörelser.

Eftersom staten inte har vidtagit lämpliga och nödvändiga åtgärder för att förhindra obehöriga fondbyten med förfalskade fondbytesblanketter, samt att

Pensionsmyndigheten har förvärvat ovan nämnda fondandelar för Daniel Edencronas räkning på grund av den förfalskade fondbytesblanketten, har staten överträtt hans egendomsskydd enligt Europakonventionen.

Detta innebär att staten har ådragit sig skadeståndsskyldighet i förhållande till Daniel Edencrona. Till följd av detta har Daniel Edencrona rätt till ideellt skadestånd med 20 000 kronor.

Vid bestämmandet av skadeståndet ska bland annat följande beaktas. Pensionen har stor betydelse för den enskildes känsla av trygghet. Genom överträdelsen har det uppstått risk för att Daniel Edencronas premiepension ska gå förlorad. Han har till följd av detta upplevt känslor av maktlöshet och oro inför framtiden.

Pensionsmyndigheten

Pensionsmyndigheten bestrider att den skulle ha haft i uppdrag att förvalta Daniel Edencronas premiepensionsrätt.

Pensionsmyndigheten bestrider att staten har haft en omsorgsplikt i förhållande till Daniel Edencronas egendom. För det fall att en omsorgsplikt har förelegat så har staten uppfyllt denna. I vart fall har den överträdelse som Daniel Edencrona gör gällande inte medfört en rätt till skadestånd.

Under alla förhållanden har Daniel Edencrona genom att underlåta att vidta rimliga åtgärder för att skydda sin egendom agerat på så sätt att skadestånd inte ska utgå eller i vart fall att det påverkar skadeståndet som ska utgå i sänkande riktning.

UTVECKLING AV TALAN

Daniel Edencrona utvecklar grunderna för talan och hänvisar sig därvid till aktbil. 1, 82, 105 och 110. Han gör i huvudsak följande tillägg.

Daniel Edencrona begär ersättning på grund av en överträdelse av konventionsskyddet, vilken består av att staten inte haft ett tillräckligt säkert system vid genomförande av fondbyten. Staten har utformat systemet och ansvarar för samtliga statliga aktörer. Överträdelsen består i att det funnits en risk för obehöriga fondbyten och att ett sådant har skett i förhållande till Daniel Edencrona. Det är vid den senare tidpunkten som staten har ådragit sig skadeståndsskyldighet och detta oavsett om Daniel Edencrona kände till att fondbytet ägde rum eller inte. Eftersom kontrollbrevet skickades efter att fondbytet skett har brevet inte förhindrat att en rättighetsöverträdelse ägt rum.

[När fick Daniel Edencrona kännedom om fondbytet och vid vilken tidpunkt uppkom känslor av oro och maktlöshet hos honom? Vad har det för betydelse att risken för obehöriga fondbyten fanns innan det aktuella fondbytet genomfördes?]

Siffran 7 000 som anges i stämningsansökan är den mängd pensionssparare vars premiepensionspengar påstås har flyttats från Optimus High Yield med hjälp av förfalskade fondbytesblanketter till de tre olika Falcon-fonderna. I en del av fallen har de parkerats i mellanfonder. Daniel Edencronas uppfattning är att det varit fråga om obehöriga fondbyten.

[Hur många obehöriga fondbyten menar Daniel Edencrone att det gjordes från Optimus High Yield till Falcon-fonderna?]

Daniel Edencrona har exemplifierat åtgärder som hade varit lämpliga för att reducera risken för obehöriga fondbyten, dock utan att säga om någon enskild åtgärd skulle vara tillräcklig för att uppfylla statens positiva skyldigheter enligt Europakonventionen.

[Är det Daniel Edencronas uppfattning att staten skulle ha uppfyllt sin omsorgsplikt om den vidtagit en eller flera av de farereducerande åtgärder som han föreslagit?]

Pensionsmyndigheten utvecklar grunderna för talan och hänvisar därvid till aktbil. 70, 88 och 108. Pensionsmyndigheten gör i huvudsak följande tillägg.

Pensionsmyndigheten har inte rådighet över fondmedlen som sådana och saknar möjlighet att påverka vilka värdepapper fonden ska köpa eller sälja. I stället är det fondbolaget som beslutar hur fonden ska förvaltas och förvaringsinstitutet som har i uppdrag att förvara fondmedlen.

Pensionsmyndigheten vitsordar dock att kontrollorganen i form av revisorer och förvaringsinstitut inte granskar enskilda fondbyten. Pensionsmyndigheten vitsordar också att den aktuella fondbytesblanketten undertecknades och skickades in av någon annan än Daniel Edencrona.

[Kan Pensionsmyndigheten vitsorda att Daniel Edencrona aldrig beställde den aktuella fondbytesblanketten samt att den beskrivning som Daniel Edencrona lämnat av den maskinella inläsningen av blanketterna i 4.15.16 och 4.15.17 i aktbil. 1 är riktig?]

PRELIMINÄRA BEVISUPPGIFTER

Daniel Edencrona

Daniel Edencrona avser preliminärt att åberopa den skriftliga bevisning som framgår av stämningsansökan samt muntlig bevisning i form av förhör med honom själv. Beroende på vad som är tvistigt kan ytterligare muntlig bevisning komma att åberopas, t.ex. i fråga om vilka säkerhetsåtgärder som hade varit lämpliga och möjliga att införa.

Pensionssmyndigheten

Pensionssmyndigheten anser att den bevisning som behöver åberopas kan begränsas.

FÖRLIKNING

Ordföranden tar upp frågan om förlikning med parterna varvid det konstateras att det för närvarande saknas förutsättningar för parterna att träffa en överenskommelse.

MÅLETS HANDLÄGGNING

I samråd med närvarande parter och ombud upprättas följande tidsplan över målets fortsatta handläggning.

Daniel Edencrona föreläggs att **senast den 14 februari 2023** ge in

- kompletteringar och/eller förtydliganden avseende de frågor som ställs i detta protokoll, samt
- eventuella synpunkter på protokollet.

Pensionsmyndigheten föreläggs att **senast den 10 mars 2023** ge in

- kompletteringar och/eller förtydliganden avseende de frågor som ställs i detta protokoll, samt
- eventuella synpunkter på protokollet och på Daniel Edencronas yttrande enligt ovan.

Daniel Edencrona föreläggs att **senast den 14 april 2023** ge in

- eventuella synpunkter på Pensionsmyndighetens yttrande enligt ovan, samt
- en samlad och slutlig bevisuppgift.

Pensionsmyndigheten föreläggs att **senast den 22 maj 2023** ge in

- eventuella synpunkter på Daniel Edencronas yttrande enligt ovan, samt
- en samlad och slutlig bevisuppgift.

Tingsrätten förordnar, med stöd av 42 kap. 15 a § rättegångsbalken, att förberedelsen ska anses avslutad **den 31 augusti 2023**. Därefter får en part åberopa en ny omständighet eller ett nytt bevis endast om parten gör sannolikt att han eller hon har haft giltig ursäkt att inte åberopa omständigheten eller beviset tidigare, eller om målets prövning inte fördröjs i någon väsentlig mån om åberopandet tillåts.

Parterna uppskattar att huvudförhandlingen kommer att ta en dag i anspråk med en reservdag.

Huvudförhandling bokas **den 23 och 24 oktober 2023** med den senare dagen som reservdag.

Sammanträdet förklaras avslutat.

Simon Wikström

Protokollet uppvisat/